

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No 1

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, yanvar.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqov **Salimov Oqil Umrzoqov**, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INSON KAPITALINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	52
Dilnoza Ruziqulova Xoliqovna	
MAHALLIY BUDJET DAROMADLAR BAZASINI BAHOLASH SAMARADORLIGINI TAKOMILLASHTIRISH.....	56
Isoqov Zafarjon Zokirjonovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XALQARO TAJRIBA	60
Maksumova Umidaxon Sadikjonovna	
ОЛИГОПОЛИЯ И ТЕОРИЯ ИГР.....	64
Камилова Наргиза Абдукаххоровна, Наимов Самандар Раджабович	
ЦИФРОВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ: НОВАЯ ЭРА ЭФФЕКТИВНОСТИ	67
Каракулов Фарход Зайпудинович	
MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARINING EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINING INNOVATSION YECHIMLARI	72
Ergashev Jamshid Axmadaliyevich	
MOLIYAVIY AKTIVLARNING IQTISODIY MOHIYATI VA TIJORAT BANKLARIDA ULARNING SIFAT MEZONLARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	77
Iskandarova Munisa Hasan qizi	
MOLIYAVIY RISKLARNI BOSHQARISHDA SUN'IY INTELLEKTNI QO'LLASH IMKONIYATLARI	82
Kojiyev Jaxongir Dushabayevich, To'xtayev Kamol Po'latovich	
MARKETING VA BOZOR IQTISODIYOTI SHAROITIDA TAYYOR KIYIMLARNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	87
Bababekova Gulchexra Baxtiyarovna	
NAMANGAN VILOYATI QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA MODERNIZATSIYA JARAYONLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI	93
Odilova Malika Abdushukur qizi	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	98
Toshtemirov Xojjakbar Qahramon o'g'li	
ТУРИЗМ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ.....	103
Артикова Шохида Ильясовна	
MINTAQALARDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	107
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	
THEORETICAL ASPECTS OF SERVICES IN THE CONTEXT OF UZBEKISTAN'S ECONOMIC TRANSFORMATION	114
Umidjon Normurodov, Qodirov Yusufbek Suyunbek ugli	
РАЗВИТИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ МАРКЕТИНГОВЫХ ИННОВАЦИЙ	120
Расулов Нозимжон Набиджонович	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNING JORIY QILINISHI VA UNI OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDAGI AHAMIYATI.....	125
Saburov Jumanazar Saliyevich	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI VA ICHKI BOZORNI KENGAYTIRISH IMKONIYATLARI	129
Mayliyeva Sadoqat Safayozovna	
ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ТРАНСПОРТНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УСТОЙЧИВОМ РАЗВИТИИ УЗБЕКИСТАНА.....	134
Убайдуллаев Худоёр Бахтиёр угли	

MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	141
<i>Xayitov Rustam Burxonovich</i>	
BARQAROR MOLIYALASHTIRISH KONSEPSIYASIGA MUVOFIQ "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RIVOJLANTIRISH.....	146
<i>Abduraxmonov Alimardon Sodiq o'g'li</i>	
BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISH.....	151
<i>Dushamov Maxmudjon Maksudbekovich</i>	
HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ISTIQBOLLARI	159
<i>Ibodova Dilsora Ibo dovna</i>	
INVESTITSION PORTFELLARNI SHAKLLANTIRISH, BAHOLASH VA BOSHQARISH.....	165
<i>Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Abdullaeva Shohista</i>	
KICHIK XIZMATLAR FAOLIYATINI RASMIYLASHTIRISH ORQALI AHOLI BANDLIGI KO'RSATKICHLARINI OSHIRISH.....	170
<i>Xalimbetov Farxad Bagibekovich</i>	
MONOPOLIYAGA QARSHI BOSHQARUV TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY YONDASHUVLAR.....	173
<i>Akbarov Jasur Ikromjon o'g'li</i>	
СТАТИСТИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ДИНАМИКИ И СЕЗОННОСТИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	179
<i>Салиходжаева Умида Абдуакбар кизи</i>	
SUN'YI INTELLEKT ASOSIDAGI TALABNI PROGNOZLASHNING CHAKANA MARKETING INNOVATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI ROLI.....	186
<i>Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi</i>	
TEMIR YO'L YO'LOVCHI TASHISH KORXONALARI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MODELLARI	200
<i>Eshboyev Ulug'bek Farxodovich</i>	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIYAVIY HISOBOT VA AUDIT METOLOGIYASINI TAKOMILASHTIRISH	205
<i>Zufarova Zilola Raxim qizi</i>	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN RISKLARNI BOSHQARISH MEXANIZMIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	216
<i>Rahmonqulov Temirbek Eshmamatovich</i>	
MULKIY SOLIQLARNING MAHALLIY BUDJET DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH.....	222
<i>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</i>	
AVTOMOBIL SANOATIDA MAHSULOT BILAN BOG'LIQ XIZMATLAR TASNIFI.....	231
<i>Saidov Dilshodbek Razzakovich</i>	
UY-JOY FONDINI SAMARALI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI.....	236
<i>Otajonov Tohirjon Xo'janazar o'g'li</i>	
TURIZMNI IQTISODIYOTDA TO'G'RIDAN TO'G'RI TA'SIRINI STATISTIK TADQIQOTI.....	241
<i>Jumanova Zilola Tuychiyevna</i>	
RIVOJLANGAN DAVLATLAR BANK EKOTIZIMLARI VA O'ZBEKISTON BANK EKOTIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA QIYOSIY TAHLILI	248
<i>X.R. Aliyev</i>	
O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI UCHUN DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	254
<i>Abdullayev Javohir Abdumalik o'g'li</i>	
OROL BO'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI INNOVATSION BOSHQARISHNING TASHKILY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	259
<i>Umarova Xusnora Dilmurod qizi</i>	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ISHCHI KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	264
Xolmurotov Salimbek Eshbekovich	
INNOVATSION KLASTERLARNI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHNING MOLIYAVIY MEXANIZMI	269
Quliyev Begimqul Melikovich	
ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ	276
Ахмедов Самандар Сайфуллоевич	
АГРОЭКОТУРИЗМ КАК НАПРАВЛЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ УЗБЕКИСТАНА.....	281
Хайдаров Ойбек Зоирович	
THE IMPACT OF DIGITALIZATION ON SERVICE QUALITY AND CUSTOMER SATISFACTION IN THE HOUSEHOLD SERVICE SECTOR: EMPIRICAL EVIDENCE FROM SAMARKAND REGION	287
Pardayev Sherzod Xolmurodovich, Yuldosheva Zulfizar Sayfullayevna	
DEVELOPMENT OF INTERACTIVE MODELING METHODS FOR THE SYNTHESIS OF INTELLIGENT CONTROL SYSTEMS FOR TECHNICAL OBJECTS IN THE DIGITAL ECONOMY	293
Mamutova Aygul Kalmurzaevna	
TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISH MASALALARI.....	298
Abdurazakova Nasiba Sultanovna	
YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI TRANSFORMATSIYASI VA UNING MOLIYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI.....	303
Tashmuxeimova Yayra Atxamovna	
ZAMONAVIY AXBOROT TIZIMLARI ORQALI SOLIQ QARZDORLIGINI UNDIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI ASOSIDA TAHLIL	308
Maxmadustov Jalol Maxmadustovich	
TA'LIM MIGRATSIYASI VA INTEGRATSIYA KO'RSATKICHLARINI STATISTIK TAHLILI: YEVROPA ITTIFOQI (SIRIUS) TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	314
Abdullayeva Gulhayot Shuhratovna	
HUDUDIY SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI KO'P OMILLI STATISTIK TAHLIL ETISHDAGI ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR VA ULARDAN FOYDALANISH YO'LLARI	319
Tag'oyev Feruz Yorqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI HUDUDIY INVESTITSIYA MUHITINI TAKOMILLASHTIRISH: QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA TAHLIL VA TAVSIYALAR.....	326
Egamberdiev Abbosxon Sherali o'g'li	
KICHIK BIZNESDA INNOVATSION FAOLIYATNI TASHKIL ETISH VA RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	331
Nurullayev Baxrom Botirovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH.....	337
Ne'matova Mavsuma	
ZAMONAVIY IQTISODIYOTDA ISLOMIY MOLIYA VA NOBANK KREDIT TASHKIOTLARIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI	341
Galatov Abbos Alibekovich, Xalilov Nurullo Xamidillayevich	
IQTISODIY FAOLIKNI OSHIRISHGA QARATILGAN DAVLAT FISKAL SIYOSATI HOLATI TAHLILI.....	346
Xudayberginova Nigora Turgunbayevna	
MEHNATGA HAQ TO'LAHNING MOHIYATI VA ULARNI HISOBGA OLIHNING ASOSIY VAZIFALARI	356
Anvar Raximov Maxmarasulovich	
"CRADLE TO CRADLE" VA "CRADLE TO GRAVE" KONSEPSIYALARINING UMUMIY VA XUSUSIY JIHATLARI	360
Sodikov Zokir Rustamovich	
MINTAQADA PARRANDACHILIK SANOATINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	366
Qarshiyev Obidjon Egamberdiyevich	

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI VA MINTAQA IQTISODIYOTIGA TA'SIRI: KEYNESIAN YONDASHUV NUQTAI NAZARIDAN.....	370
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich	
QURILISH KORXONALARIDA INQIROZGA QARSHI BOSHQARUVNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI (ROSSIYA TAJRIBASI)	377
O'rinboev Doniyorjon Baxtiyorjon o'g'li	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA YASHIL XIZMATLAR SEKTORINING TRANSFORMATSIYASI.....	385
Aliqulova Laylo Ziyadin qizi	
VIRTUAL TA'LIM MUHITI ORQALI TALABALARNING MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	390
Bozorova Muazzam Hamid qizi, Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA TRANSPORT INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH KO'RSATKICHLARINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH VA PROGNOZLASHTIRISH	395
Qo'ziyoyev Umarbek Ulug'bekovich	
ОЦЕНКА СТОИМОСТИ И РИСКОВ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (FDI)	400
Бахтиярова Дильноза Мадминджановна	
XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MONOPOLIYAGA QARSHI NAZORATNING AHAMIYATI.....	407
Bekbutayev Nodirjon Fayzullayevich	
O'ZBEKISTONDA INTEGRATSIYALASHGAN YASHIL MOLIYALASHTIRISH ARHITEKTURASI: KONSEPTUAL MODEL VA AMALIY TAKLIFLAR.....	412
Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich	
BANK TIZIMI FAOLIYATI MISOLIDA MOLIYAVIY ISLOHOTLAR SHAROITIDA KORXONALAR LIKVIDLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	419
Iminova Nurjahan Qodirjon qizi, Karimov Sardorbek Shuxratjon o'g'li	
BOJXONA HUDUDIDA QAYTA ISHLASH BOJXONA REJIMINING SANOAT RIVOJI VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI O'RNI	423
Baxtiyor Abduganiyev, Nodira Saidbaxromova	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В СТАНОВЛЕНИИ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ И ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ	427
Li Kristina Alekseyevna, Элназарова Шарифа Исроиловна, Эшпулатов Достонбек Боходир огли	
TOVAR-XOMASHYO BIRJASIDA SAVDO TURLARINING SHAKLLANISHI VA ULARNING BOZOR SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	432
Xudayberdiyev Kamoliddin Ustemirovich	
THE ROLE OF CORPORATE STRUCTURES IN THE DEVELOPMENT OF GLOBAL FINANCIAL RELATIONS.....	438
Kurbaniyazov Shakhzodbek Karimovich	
BANKLARNI MODERNIZATSIYA VA TRANSFORMATSIYA QILISH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASH SAMARADORLIGINI TA'MINLASH VA UNI OSHIRISHNING ASOSIY YO'LLARI	442
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
KICHIK BIZNESDA RAQAMLI MARKETING: O'ZBEKISTON SHAROITIDA SAMARADORLIK VA INTEGRATSIYA MODELLARI	446
Kamilov Farxod Shamilevich	
TASHQI SAVDODA EKSPORTNING MAKROIQTISODIY AHAMIYATI	453
Abdivaliyev Shahzodbek Xayrullayevich, Mutalov Sultonbek Abduraim o'g'li, Baymanova Mavlyuda Djurayevna, Ubaydullayeva Gulchexra Erkabayevna, Aipova Iroda Ikramovna	
РАЗВИТИЕ АСПЕКТОВ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СПОРТИВНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ.....	459
Юсупов Махаматамин, Закирова Умида Махаматаминовна	
LIZING OLUVCHI KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA YURITILISHI	462
Sadritdinov Baxodir	

YASHIL IQTISODIYOT VA KICHIK BIZNES RIVOJLANISHINING NAZARIY-KONSEPTUAL ASOSLARI	467
Isroilov Dilshodbek Rustamovich	
TEXNOLOGIK RESURSLARNI BOSHQARISHDA STRATEGIYALARDAN FOYDALANISH	474
Kazakov Olim Sabirovich	
OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARINING IQTISODIY AHAMIYATI HAMDA ZARURLIGI.....	479
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
SANOAT KORXONASIDA INNOVATSION JARAYONLAR SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISHNING METODIK YONDASHUVLARI.....	485
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI.....	491
Kafiyev Xojjakbar Xosilbek o'g'li	
BOSHQARUV HISOBINI TASHKIL QILISH YO'NALISHLARI.....	496
Xolmatov Otabek Oybek o'g'li	
INSON KAPITALIGA INVESTITSIYALAR.....	499
Sheraliyeva Saida Azatovna	
TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH VA IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA KLASTER USULLARINI QO'LLASH.....	504
Mizrob Maxmudovich Tashov	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ СТОИМОСТИ КОМПАНИИ В ПРОЦЕССАХ СЛИЯНИЙ И ПОГЛОЩЕНИЙ	514
Ли Илларион Георгиевич	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ВИДОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА УЗБЕКИСТАНА.....	519
Ахмедходжаев Равшан Темурович	
УСТОЙЧИВОЕ И ЦИФРОВОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА: ЭВОЛЮЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ	525
Усманова Азиза Баходировна	
О'ZBEKISTONDA TURIZMNI INNOVATSION ASOSDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI.....	529
Temurbek Olimovich Mamayunusov	

O'ZBEKISTONDA TURIZMNI INNOVATSION ASOSDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI VA ZARURIYATI

Temurbek Olimovich Mamayunusov

“Ipak yo‘li” turizm va madaniy meros xalqaro universitetining mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Turizm sohasi Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD — Organization for Economic Cooperation and Development) mamlakatlari iqtisodiyotida muhim o‘rin tutadi. Mazkur soha iqtisodiy o‘shishni jadallashtirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, aholi bandligi darajasini oshirish hamda daromadlar ko‘payishini ta‘minlashga xizmat qiladi. Iqtisodiyotning globallashuvi va unda turizmning tutgan o‘rnini hisobga olgan holda, sohaning raqobatbardoshligini ta‘minlash va uni oshirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Shu bois turistik faoliyat bilan shug‘ullanuvchi korxonalar raqobat sharoitida barqaror faoliyat yuritishi va ustunliklarini saqlab qolishi uchun innovatsiyalarni muntazam joriy etishi hamda investitsiyalardan samarali foydalanishi zarur. Innovatsiyalar orqali yangi mahsulot va xizmat turlarini yaratish, xarajatlarni qisqartirish hamda marketing faoliyatini takomillashtirish imkoniyati kengayadi.

Mazkur maqolada muallif turizm sohasining innovatsion rivojlanishi masalasini yoritishda, avvalo, innovatsiya tushunchasi, uning mazmun-mohiyati, turlari va xususiyatlariga doir xorijiy hamda mahalliy iqtisodchi olimlarning nazariy qarashlarini tahlil qiladi hamda O‘zbekistonda turizmni innovatsion asosda rivojlantirishning ahamiyati va zaruriyatini ilmiy dalillar asosida asoslab beradi.

Kalit so‘zlar: turizm, innovatsiya, ilm-fan, ixtiro, raqamlashtirish, iqtisodiyot, platforma, mexanizm, menejment, marketing, turist, davlat, mehmonxona, transport, investor, texnologiya, franshiza, gudvil, strategiya.

Abstract. The tourism sector plays a significant role in the economies of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) countries. It contributes to accelerating economic growth, creating new jobs, increasing employment levels, and raising household incomes. In the context of economic globalization and the growing role of tourism, ensuring and enhancing the competitiveness of the sector becomes particularly important.

Therefore, tourism-related companies must continuously introduce innovations and use investments efficiently in order to survive in a competitive environment and maintain sustainable competitive advantages. Innovation enables the development of new products and services, cost reduction, and improvement of marketing activities.

Based on this approach, the article analyzes the theoretical perspectives of foreign and domestic economists on the innovative development of the tourism sector, highlights the essence, types, and characteristics of innovation, and substantiates the importance and necessity of developing tourism on an innovative basis in Uzbekistan using scientific evidence.

Key words: tourism, innovation, science, invention, digitization, economy, platform, mechanism, management, marketing, tourist, state, hotel, transport, investor, technology, franchise, goodwill, strategy.

Аннотация. Туристический сектор имеет важное значение для экономик стран Организации экономического сотрудничества и развития (ОЭСР — Organization for Economic Cooperation and Development). Он способствует ускорению экономического роста, созданию новых рабочих мест, повышению уровня занятости населения и росту его доходов. В условиях глобализации экономики и с учётом роли туризма в этих процессах особое значение приобретает обеспечение и повышение конкурентоспособности отрасли.

В связи с этим компании, осуществляющие туристическую деятельность, для выживания в конкурентной среде и сохранения конкурентных преимуществ должны на постоянной основе внедрять инновации и эффективно использовать инвестиционные ресурсы. Инновации позволяют создавать новые виды продуктов и услуг, снижать издержки и совершенствовать маркетинговую деятельность.

Исходя из этого, в статье анализируются теоретические взгляды зарубежных и отечественных экономистов на инновационное развитие туристического сектора, раскрываются сущность, виды и особенности инноваций, а также обосновываются значимость и необходимость развития туризма на инновационной основе в Узбекистане на базе научных данных.

Ключевые слова: туризм, инновации, наука, изобретение, цифровизация, экономика, платформа, механизм, менеджмент, маркетинг, турист, государство, отель, транспорт, инвестор, технология, франшиза, деловая репутация, стратегия.

KIRISH

Mamlakatda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini oshirish hamda aholi hayot darajasi va farovonligining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiluvchi faol tadbirkorlikni har tomonlama qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishga, innovatsion g'oya va texnologiyalarni joriy etishga, fan hamda innovatsion faoliyatning jadal rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

"Innovatsiya" tushunchasi deyarli barcha sohalarda qo'llanilib, u nafaqat uy sharoitida va professional faoliyatda, balki davlat rahbarlari hamda xalqaro tashkilotlar darajasida ham dolzarb mavzu hisoblanadi. Iqtisodiy rivojlanish innovatsiyalarni joriy etish orqali amalga oshirilayotganiga qaramay, ushbu jarayonning o'tgan asrda nisbatan sekin kechishi uni to'liq sinovdan o'tkazish imkonini bermagan.

Postindustrial davrda iqtisodiy rivojlanish jadal tus olib, sifat jihatidan yangi xususiyatlarga ega bo'ldi. Innovatsion jarayonlar taraqqiyotning muhim shartiga aylandi, innovatsiyalar ishlab chiqarishning yetakchi omiliga aylana boshladi, o'zgarishlar sur'ati esa sezilarli darajada tezlashdi. Innovatsion faoliyat tobora asosiy faoliyat maqomiga da'vogarlik qilmoqda hamda korxonalarining strategik rivojlanishi uchun zarur shart sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda "innovatsiya" tushunchasining turli xil ta'riflari mavjud bo'lib, ular ko'pincha "yangilik" tushunchasi bilan chalkashtirib talqin etiladi. Shu bois ularning o'ziga xos farqlariga alohida e'tibor qaratish lozim.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda "innovatsiya" tushunchasiga ta'rif berishda turli xil yondashuvlar shakllana boshlagan. E.A. Utkinning yondashuviga ko'ra, innovatsiya deganda "ishlab chiqarishga joriy etilgan obyekt" tushuniladi [1]. I. Stepanovning fikriga ko'ra, "innovatsiya" tushunchasi ilmiy-texnika salohiyatini real yangi mahsulot va texnologiyalarni yuzaga chiqaradigan jarayon sifatida talqin etiladi [2]. L. Vodachek va O. Vodachkova innovatsiyalarni "korxonalarining faoliyatining tizim sifatida maqsadli o'zgarishi" deb ta'riflaydilar [3].

"Innovatsiya" tushunchasining yuqoridagi ta'riflari o'zgarishlarning mikroiqtisodiy xususiyatini aks ettiradi va bu yerda ular tashkilot faoliyatini modernizatsiyalash omili sifatida ko'rib chiqilgan. B. Santoning fikriga ko'ra, innovatsiya — bu yuqori sifatli texnologiyalar yaratiladigan texnik hamda ijtimoiy-iqtisodiy jarayondir.

L.A. Bayev va E.V. Shugurovlarning fikriga ko'ra, "innovatsiya" tushunchasini aniqlashda quyidagi yondashuvlar mavjud [4]: obyektga ko'ra yondashuv; jarayonli yondashuv; obyekt-naflilik yondashuvi; jarayon-naflilik yondashuvi; jarayonli-moliyaviy yondashuv. Obyektga ko'ra yondashuvga asosan ilmiy-texnik taraqqiyot natijasi — yangi texnika va texnologiyalar innovatsiyalar sifatida namoyon bo'ladi.

Obyekt mezoni quyidagilarni alohida ajratib ko'rsatish imkonini beradi: bazis innovatsiyalar — yirik ixtirolarni amalga oshirishdan iborat bo'lib, texnologiyalarning yangi avlodini yaratishga sabab bo'lgan innovatsiyalar; takomillashtiruvchi innovatsiyalar, ya'ni ilmiy-texnologik siklning barqaror rivojlanish bosqichida ko'p uchraydigan kichik ixtirolarni amalga oshiruvchi innovatsiyalar; soxta innovatsiyalar (ratsionalizatorlik innovatsiyalari) — texnika va texnologiyalarning eskirgan avlodlarini qisman takomillashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, odatda texnik taraqqiyotning sekinlashishiga olib keladi, chunki ular jamiyatga hech qanday samara bermaydi yoki salbiy ta'sir ko'rsatadi. Obyekt-naflilik yondashuviga ko'ra, innovatsiya yangi ilmiy-texnik yutuqlarni joriy etish asosida ishlab chiqarilgan yangi iste'mol qiymati sifatida ta'riflanadi. Bu yerda innovatsiyaning naflilik vazifasi ustunlik qiladi, ya'ni jamiyatning yuqori naflilikka ega bo'lgan ehtiyojlarini qondirish qobiliyati muhim hisoblanadi. Jarayon-naflilik yondashuvi doirasida obyekt-naflilik yondashuvidan farqli ravishda, "innovatsiya" kategoriyasiga yangi amaliy vositani barpo etish, tarqatish va qo'llashning yaxlit jarayoni sifatida qaraladi.

Jarayonli-moliyaviy yondashuv nuqtai nazaridan innovatsiya — bu yangiliklarga sarmoya kiritish, yangi asbob-uskunalar, texnologiyalar va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun moliyaviy resurslarni investitsiyalash jarayonidir. I. Abdurahmonovning fikriga ko'ra, "ilm mablag'ga aylansa, ana shu innovatsiya", deb ta'riflanadi [5].

Olib borilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda turizmni innovatsion asosda rivojlantirish masalalari bo'yicha ilmiy izlanishlar izchil olib borilmoqda, biroq ushbu yo'nalishda tadqiqotlarni yanada chuqurlashtirish va mavjud ilmiy ishlarga tizimli yondashuvni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu munosabat bilan mazkur tadqiqot doirasida ushbu masalani ilmiy asosda kengroq yoritish va amaliy ahamiyatga ega bo'lgan xulosalar ishlab chiqish maqsad qilib olindi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda O'zbekistonda turizmni innovatsion asosda rivojlantirishning ahamiyati va zaruriyati tahlil qilindi. Mavzu doirasidagi muammolarni chuqur o'rganish, ilmiy asoslangan xulosalar va tavsiyalarni ishlab

chiqish maqsadida induksiya va deduksiya usullari, qiyosiy tahlil, shuningdek, xorijiy hamda O'zbekistonda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarni o'rganish va tahlil qilish orqali olingan ma'lumotlardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Innovatsiya — bu bozor talabidan kelib chiqqan holda jarayonlar va mahsulotlarning sifat jihatidan o'sishi hamda samaradorligini ta'minlash maqsadida joriy etilgan yangilikdir. U insonning intellektual faoliyati, fantaziyasi, ijodiy jarayoni, kashfiyotlari, ixtirolari va ratsionalizatorlik faoliyatining yakuniy natijasi hisoblanadi. Yangi iste'molchilik xususiyatlariga ega bo'lgan mahsulotlarni yoki ishlab chiqarish tizimlarining samaradorligini sifat jihatidan oshirish orqali bozorga tovarlar va xizmatlarni yetkazib berish innovatsiyaga misol bo'la oladi.

Innovatsiya — foydalanish uchun joriy etilgan yangi yoki sezilarli darajada takomillashtirilgan mahsulot (tovar yoki xizmat), jarayon, sotuvlarning yangi uslubi, ish amaliyotidagi, ish o'rinlarini tashkil etishdagi hamda tashqi aloqalarni o'rnatishdagi yangi tashkiliy uslubdir. "Innovatsiya" atamasi lotincha novatio so'zidan olingan bo'lib, "yangilanish" yoki "o'zgarish" degan ma'noni anglatadi, "in" qo'shimchasi esa lotinchadan "yo'nalishida" deb tarjima qilinadi. Ushbu so'z birikmasi yaxlit holda innovatio tarzida talqin etilganda "o'zgarishlar yo'nalishida" degan ma'noni ifodalaydi. "Innovation" tushunchasi birinchi bor XIX-asr ilmiy tadqiqotlarida paydo bo'lgan.

"Innovatsiya" tushunchasi o'zining yangi ilmiy mazmunini "innovatsion kombinatsiyalar"ni tahlil qilish va iqtisodiy tizimlarning rivojlanishidagi o'zgarishlar natijasida XX-asr boshlarida avstriyalik va amerikalik iqtisodchi Y. Shumpeterning ilmiy ishlarida shakllantira boshladi. Shumpeter XX-asr boshlarida mazkur terminni iqtisodiy fanga ilmiy muomalaga kiritgan dastlabki olimlardan biri hisoblanadi. Keng tarqalgan yangilish qarashlarga qaramay, innovatsiyalar ilmiy kashfiyotlardan farq qiladi.

Innovatsiyalarning ilmiy kashfiyotlar va ixtirolardan farqi shundaki, ilm-fan ma'lum mablag'larni bilimlar va g'oyalarga aylantirsa, innovatsiyalar bilimlar va g'oyalarni mablag'larga aylantiradi. Ixtiro — bu yangi konsepsiyani yaratish bo'lsa, innovatsiya — ushbu ixtironing amaliy ahamiyatini aniqlash va uni muvaffaqiyatli sotiladigan mahsulotga aylantirishdir [6]. Yangilik esa intellektual faoliyat natijasi bo'lib, yangi strategiya, biznesning yangi modeli, yangi tashkiliy tuzilma, yangi marketing usuli, yangi jarayon, yangi texnologiya, yangi mahsulot yoki ularning muayyan kombinatsiyasini ifodalaydi.

F. Naytning fikriga ko'ra, tadbirkorlikning mohiyati noaniqlik sharoitida qaror qabul qilish va ushbu qarorlar uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olishni anglatadi. Y. Shumpeter nazariyasida tadbirkor noaniqlikni yuzaga keltiradigan innovatsiyalarni joriy etadi va shu tariqa noaniqlikning asosiy manbai sifatida namoyon bo'ladi. Nayt esa tadbirkorlik asosan innovatsiyalarni amalga oshira oladigan shaxslarga xos ekanligini ta'kidlaydi. Shumpeterga ko'ra, o'zgarishlar va innovatsiyalar vaqt o'tishi bilan odatiy holga aylanadi, texnologik taraqqiyot esa yuqori malakali mutaxassislarining faoliyatiga aylanib, ularni oldindan rejalashtirilgan tarzda ishlashga majbur etadi [7].

Muayyan mezonlar asosida innovatsiyalarni guruhlariga ajratish 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. Innovatsiyalar tasnifi

№	Mezon	Innovatsiyalarning turi
1	Tarqalganligi bo'yicha	yagona; tarqoq
2	Ishlab chiqarish siklidagi o'rni bo'yicha	xomashyoviy; mahsulotli; ta'minotli
3	Boshqa innovatsiyalar bilan bog'liqligi bo'yicha	ochib beruvchi; inkor etuvchi; o'rni bosuvchi; qaytariladigan
4	Bozorni egallashi bo'yicha	mahalliy; tizimli
5	Yangilikning salohiyati va darajasi bo'yicha	radikal; takomillashtiruvchi; aralash
6	Korxonalar faoliyat yo'nalishi bo'yicha	texnologik; iqtisodiy; marketing; ijtimoiy; ekologik

1-jadvalda keltirilgan ma'lumotlarga qo'shimcha ravishda shuni ta'kidlash joizki, aqliy mehnat mahsuli va uni amaliyotga joriy etish huquqlari yig'indisi sifatida ta'riflanadigan intellektual mulk obyektlari innovatsion faoliyatning muhim natijasi sanaladi. Intellektual mulkning xilma-xil turlari mavjud bo'lib, ular korxonalar kapitalining muayyan qismini tashkil etadi. Jumladan, sotib olingan huquqlar, franshiza va gudvill (korxonaning biznes obro'si sifatida tavsiflanadi) shular jumlasidandir. Intellektual mulk nomoddiy aktivlar tarkibiga kiradi. Intellektual mulkning natijasi alohida shaxs yoki ilmiy-tadqiqot guruhining aqliy va ijodiy faoliyati mahsuli hisoblanadi.

O'zbekistonda turizm sohasida mujassamlashgan ulkan salohiyatni ro'yobga chiqarish, uning milliy iqtisodiyotni yuksaltirishdagi rolini sezilarli darajada oshirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratishdagi mavqeyini mustahkamlash mazkur tarmoqni taraqqiyotning an'anaviy modelidan innovatsion modeliga o'tkazishni taqozo etadi. Bu borada mamlakatimizda muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, o'tgan 8-yil davomida mahalliy va xorijiy investorlar ushbu yo'nalishga 6,5 milliard AQSh dollari miqdorida sarmoya kiritib, 130 ming mehmon o'rni yaratdi. Joriy yilda ularning soni yana 30 mingga ko'payishi kutilmoqda. Parkent tumanidagi "Oltin bel" cho'qqisida xalqaro darajadagi yangi tog'-chang'i zonasi barpo etilmoqda. Fransiyaning "Kurshavel" tog'-chang'i kurorti tog'li hududlarimizda Yevropa standartlariga mos turizm maskanlarini tashkil etishga katta qiziqish bildirmoqda. Bu holat, eng avvalo, mamlakatimizda biznes muhiti va infratuzilma sifati yangi bosqichga ko'tarilganidan dalolat beradi [8]. Shu nuqtai nazardan, O'zbekistonda turizmni innovatsion asosda rivojlantirishning ahamiyati va zarurligini mantiqiy dalillar asosida asoslab berish zarur.

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 6-iyundagi "2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-165-son¹ Farmonida bu masalaga alohida e'tibor qaratilib, unda shunday deyiladi: "Ilm-fan va texnika yutuqlarini keng qo'llagan holda iqtisodiyot tarmoqlariga, ijtimoiy va boshqa sohalarga zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy etish O'zbekiston Respublikasini jadal rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi" [9]. Shu asosda davlat rahbari tomonidan 2019–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasi va uni amalga oshirish bo'yicha "Yo'l xaritasi", shuningdek, O'zbekiston Respublikasini 2030-yilgacha rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari tasdiqlandi [10]. Innovatsion taraqqiyotning natijadorligi inson faoliyatining barcha turlari hamda milliy iqtisodiyotning barcha soha va tarmoqlarini qamrab olish darajasi bilan belgilanadi. Bu borada turizm ham milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi sifatida istisno emas. Turizm sohasida innovatsiyalarning paydo bo'lishi va amalda qo'llanilishi ushbu tarmoqda tizimli, o'zaro uzviy bog'liq hamda yuqori ijobiy samara beruvchi o'zgarishlarni amalga oshirish uchun mustahkam zamin yaratadi.

Ikkinchidan, turizm sohasiga katta miqdordagi resurslar jalb etilgan bo'lib, ulardan innovatsion asosda samarali foydalanish sohani tez sur'atlar bilan va barqaror rivojlantirishning asosiy sharti hisoblanadi. 1992-yilda Rio-de-Janeyro konferensiyasida qabul qilingan takliflarga muvofiq, resurslarni to'liq tugatib yubormasdan, kelgusi avlodlar uchun ham imkoniyat qoldirgan holda erishilgan rivojlanish barqaror rivojlanish deb e'tirof etiladi. Demak, barqaror rivojlanishning asosiy g'oyasi qimmatbaho, nodir va noyob resurslardan o'ta tejamkorlik bilan foydalanishga erishishdan iborat. Chunki iqtisodiy resurslarning ayrim turlari qayta tiklanmaydi va ulardan asrab-avaylab foydalanish zaruratga aylanadi. Shu sababli barqaror rivojlanish konsepsiyasini turizm sohasiga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Turizm xizmatlariga bo'lgan talabning jadal o'sib borishi sohaga jalb etiladigan resurslar hajmining ham mos ravishda ortib borishini taqozo etadi, bu esa investitsion resurslardan unumli foydalanish muammosining dolzarbligini yanada kuchaytiradi.

Uchinchidan, globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi natijasida turizm bozorida raqobat muhiti tobora keskinlashib borayotgani va innovatsion taraqqiyot turistik mahsulotlarning jahon bozorida raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omiliga aylanib borayotgani kuzatilmoqda. Turizm sohasining o'ziga xos xususiyatlaridan biri uning yuqori daromadlilikidir. Aynan ushbu yuqori daromadlilik va ijtimoiy samaradorlik salohiyati barcha mamlakatlarning turizmni jadal rivojlantirishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirmoqda. Natijada innovatsiyalar turistik xizmatlar bozorida turoperator va turagentlarning mavqeyini mustahkamlash hamda raqobatbardoshligini oshirishning muhim vositasiga aylanmoqda.

To'rtinchidan, O'zbekistonda turizmni innovatsion rivojlanish yo'liga o'tkazish zarurati mazkur tarmoqni yanada jadal rivojlantirish va mavjud turistik salohiyatdan samaraliroq foydalanish imkoniyatlari mavjudligi bilan izohlanadi. Jahon turistik bozoridagi mavqeyini mustahkamlash yo'lida soliq va byudjet siyosatini takomillashtirish, huquqiy-me'yoriy bazani yanada rivojlantirish, turistik xizmatlar sifatini oshirish, narx siyosatini optimallashtirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish, investitsion resurslarni keng jalb etish hamda malakali kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu omillarga kompleks yondashuv turizm sohasining barqaror va innovatsion rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Beshinchidan, dunyo mamlakatlarida aholi real daromadlarining barqaror o'sib borishi va iste'mol tarkibida xizmatlar ulushining ortishi natijasida turistik xizmatlarga, ayniqsa ularning sifatiga bo'lgan talabning dinamik o'sishi ham tarmoqda innovatsion faoliyatni rivojlantirishni taqozo etadi.

Oltinchidan, innovatsiyalarni keng qo'llash turistik korxonalar va tashkilotlar uchun yuqori ijtimoiy ahamiyatga ega. Xususan, tashkiliy innovatsiyalar (mehnatni ilmiy tashkil etish, innovatsion menejment) jismoniy mehnatni yengillashtirish, ishchi-xodimlar mehnat sharoitini yaxshilash va qo'l mehnati ulushini kamaytirishga xizmat qiladi. Texnologik innovatsiyalar esa xodimlar malakasini oshirish, mehnat unumdorligini ko'paytirish, ish haqi daromadlarini oshirish hamda resurslarni tejash orqali korxonaning yalpi daromadi va foydasini ko'paytirish imkonini beradi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 6-iyundagi "2022 — 2026-yillarda O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-165-son Farmoni: <https://lex.uz/docs/-6102462>

Yuqorida ta'kidlanganidek, innovatsiyalar jamiyat iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi va amalda foydani ko'paytirish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish vositasi hisoblanadi. Turistik faoliyat murakkab va ko'p qirrali bo'lib, innovatsion jarayonlarni rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Keskin raqobat sharoitida faoliyat yuritayotgan turistik korxonalar yuqori sifatli innovatsion turistik xizmat va mahsulotlarni yaratish, yangi yo'nalishlarni ishlab chiqish, tannarxni kamaytirish hamda iste'molchilarga qo'shimcha qulayliklar yaratish orqaligina bozordagi mavqeyini saqlab qolishi va mustahkamlashi mumkin.

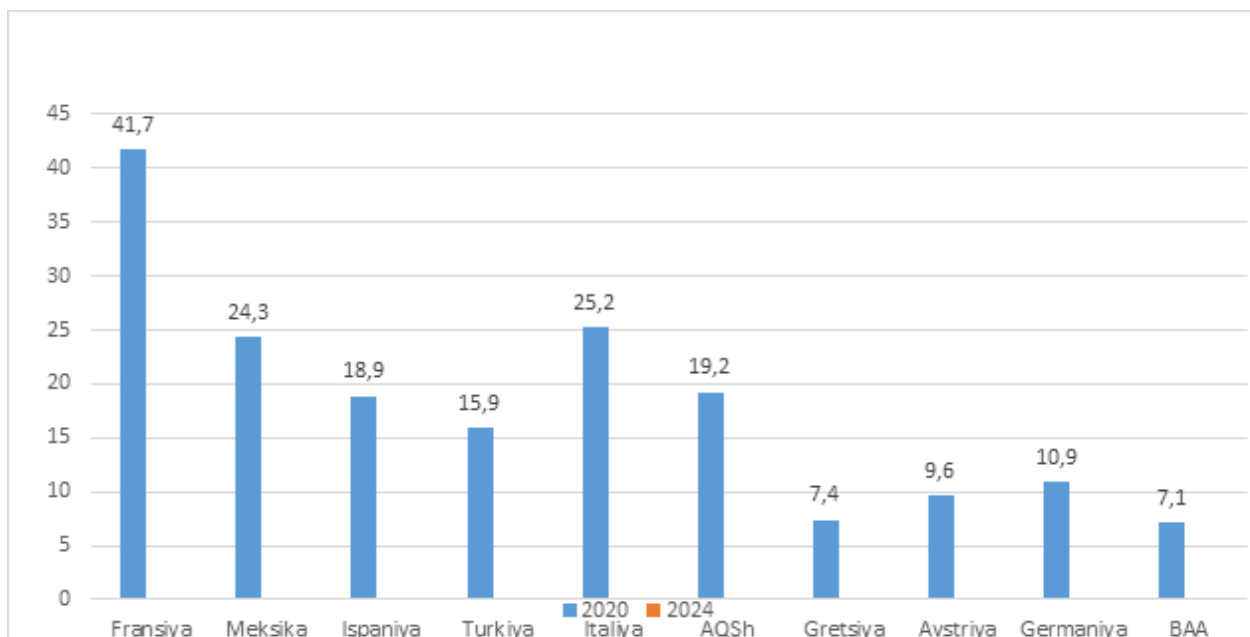
Shu sababli turizm sohasi innovatsiyalardan oqilona foydalanish orqali inson faoliyatining eng yuqori daromad keltiruvchi tarmoqlaridan biri sifatidagi mavqeyini saqlab qoladi. So'nggi yillarda rivojlangan G'arb mamlakatlarida innovatsion jarayonlar ilm-fan va bilimlarning kuchli ta'siri ostida jadal rivojlanib bormoqda. Axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining yangiliklarni yaratish va amaliyotga joriy etishdagi roli tobora ortib bormoqda. Bu holat innovatsion jarayonlarning tarmoqli integratsion modelini (Systems integration and networking model) qo'llashni taqozo etadi va xalqaro tajribada bandlik ko'rsatkichlarining yildan-yilga oshib borayotganligini ko'rsatmoqda (2-rasm). Ushbu modelda investitsiyalar innovatsion jarayonning barcha bosqichlarida integratsiyalashgan ishtirokchilarning ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilishi lozim. Shu bois turizm sohasida rivojlangan ayrim davlatlarda turizm va bandlik ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish maqsadga muvofiq deb topildi.

2-jadval. 2020–2024-yillarda mamlakatlarning turizm sohasidagi bandlik ko'rsatkichlarining o'zgarishi[11]

№	Mamlakatlar	Turizm sohasida band bo'lgan aholi soni (mln. kishi)			Turizm sohasidagi band aholining jami band aholi sonidagi ulushi (%)		
		2020	2024	o'zgarishi, %	2020	2024	o'zgarishi, %
1	Fransiya	2,4	2,6	108,3	8,6	9,0	104,6
2	Meksika	5,5	6,0	109,0	10,8	10,9	100,9
3	Ispaniya	2,3	2,5	108,6	11,9	12,7	106,7
4	Turkiya	2,1	2,4	114,2	8,0	8,4	105,0
5	Italiya	2,4	2,6	108,3	10,6	11,6	109,4
6	AQSh	9,7	10,5	108,0	6,6	6,9	104,5
7	Gretsiya	0,7	0,8	114,2	18,3	19,9	108,7
8	Avstriya	0,4	0,4	100,0	10,3	10,2	99,0
9	Germaniya	5,0	5,1	102,0	11,3	11,4	100,8
10	BAA	0,5	0,5	100,0	9,7	10,6	109,2

2-jadval ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda 2020-yilga nisbatan Gretsiya va Turkiya davlatlarida turizm sohasida band bo'lgan aholi soni boshqa mamlakatlarga qaraganda yuqori sur'atda, ya'ni 14,2 % ga oshgani yaqqol ko'zga tashlanadi. Bunga mutanosib ravishda, mazkur mamlakatlarda turizm sohasida band aholining jami band aholi sonidagi ulushi ham mos ravishda 8,7 % va 5,0 % ga oshgani ijobiy holat sifatida baholanadi. E'tiborli jihati shundaki, butun jahonda yuz bergan epidemiologik vaziyatdan so'ng yuqori turistik salohiyatga ega Fransiya, Italiya va Germaniya davlatlarida bunday yuqori o'sish sur'atlari kuzatilmagan.

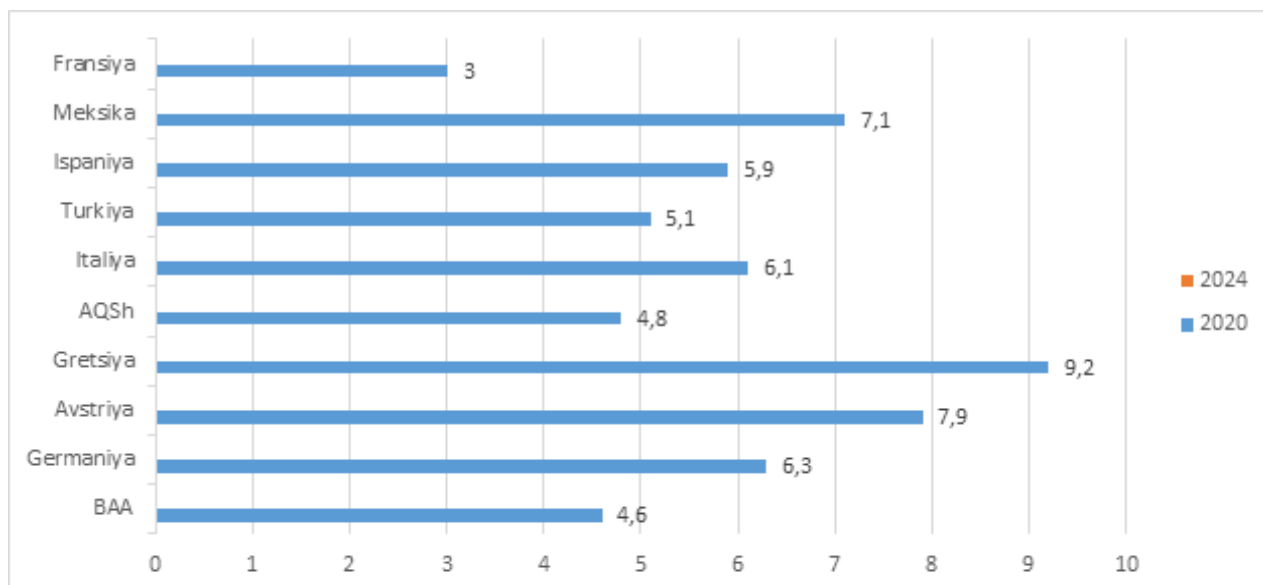
Tadqiqot davomida o'rganilgan mamlakatlarga tashrif buyurgan sayyohlar soni tahlil qilinganda, 2024-yilda eng ko'p sayyoh tashrif buyurgan davlatlar sifatida Fransiya (66,6 mln kishi) va Meksika (38,0 mln kishi) ajralib turgani, eng kam ko'rsatkichlar esa Germaniya (21,8 mln kishi) va BAA (17,9 mln kishi) hissasiga to'g'ri kelgani aniqlandi.

1-rasm. 2020–2024-yillarda mamlakatlarga tashrif buyuruvchilar sonining o'zgarishi, mln kishi [12]

Biroq tashrif buyuruvchilar sonining o'tgan yilga nisbiy o'sish sur'atlari tahlil qilinganda, eng katta ijobiy o'zgarish Turkiya va Gretsiya davlatlari hissasiga to'g'ri kelgani kuzatiladi. Xususan, 2020–2024-yillar davomida Turkiyaga tashrif buyurgan sayyohlar soni 2,8 baravar, Gretsiyaga tashrif buyurgan sayyohlar soni esa 4 baravar oshgan.

Shuningdek, 2024-yilda turizm sohasining mamlakat yalpi ichki mahsulotidagi (YaIM) ulushi bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlar Gretsiya, Turkiya va Ispaniya davlatlariga to'g'ri kelgan bo'lsa, eng past ko'rsatkichlar Fransiya, BAA, Meksika va AQShda qayd etilgan. Biroq 2020–2024-yillar davomida turizmning YaIMdagi ulushi eng yuqori sur'atlarda o'sgan davlatlar sifatida Gretsiya, Italiya va Turkiyani ko'rsatish mumkin.

2-rasm. 2020–2024-yillarda ayrim mamlakatlarda turizmning mamlakat YaIMdagi ulushi, % [13]

Tadqiqot natijalari hozirgi kunda turizm sohasida innovatsiyalar samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgan bir qator omillar mavjudligini ko'rsatdi. Kelgusida O'zbekistonda turizm sohasida innovatsiyalarning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotga ta'sirini kuchaytirish va ushbu tarmoqdagi rolini oshirish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz:

– tarmoqda va uning tarkibidagi korxonalarda amalda joriy qilingan innovatsiyalarning rolini sezilarli darajada oshirish;

- innovatsion loyihalarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etishda malakali mutaxassislarni faol jalb etish;
- turizm sohasida innovatsion faoliyatni boshqarishda mazkur faoliyatning asosiy prinsiplari — tizimlilik, xavfsizlik, dolzarblilik va ilmiylikka qat'iy amal qilish [14];
- turizm sohasida innovatsion jarayonlarni jadallashtirishda investitsion resurslarning rolini keskin oshirish.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan tahlillar asosida umumiy xulosa shundan iboratki, O'zbekistonda turizmni rivojlantirish sur'atlarini konsepsiyada belgilangan ko'rsatkichlar darajasiga yetkazish sohada investitsion va innovatsion yo'naltirilgan faol iqtisodiy muhitni shakllantirishni taqozo etadi. Aynan shunday sharoitda turizm sohasida mavjud ulkan salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarish hamda uni mamlakat va uning alohida mintaqalari ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining muhim multiplikatoriga aylantirish mumkin bo'ladi. Turizmning investitsion konsepsiyasini izchil amalga oshirish mamlakatga tashrif buyuruvchi turistlar oqimini sezilarli darajada oshiradi, buning natijasida aholi daromadlari ko'payadi va qo'shimcha yangi ish o'rinlari yaratiladi.

Takliflar. O'zbekistonda turizmni innovatsion asosda rivojlantirish, bizning fikrimizcha, quyidagi istiqbolli natijalarga erishish imkonini beradi:

- birinchidan, jamiyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida turizm iqtisodiyotning tez sur'atlar bilan rivojlanib borayotgan istiqbolli tarmog'i sifatida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning samarali vositasiga aylanadi;
- ikkinchidan, turizm industriyasi milliy iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga (savdo, transport, umumiy ovqatlanish, aloqa, iste'mol tovarlari ishlab chiqarish, qurilish va boshqalar) rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatib, milliy iqtisodiyotda sezilarli multiplikativ samara yuzaga keltiradi;
- uchinchidan, turizm sohasi ijtimoiy muammolarni hal etish maqsadida investitsion mablag'larni jalb etish orqali qo'shimcha ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlarini kengaytiradi;
- to'rtinchidan, xalqaro munosabatlarni kengaytirish hamda investitsiyalarni faol jalb etish orqali tashqi savdo balansini optimallashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2019–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. 2018-yil 21-sentabr. [Elektron resurs]. – Kirish yo'li: <https://lex.uz/docs/3913188>
2. E.A. Utkin. Upravleniye kompaniyami. Moskva, 1997. – 304 s.
3. Stepanova I.P. Innovatsionnyy menedjment. Uchebnik. 2014.
4. L. Vodachek, O. Vodachkova. Strategiya upravleniya innovatsiyami na predpriyatii. Moskva: Ekonomika, 1989. – 167 s.
5. L.A. Bayev. Sistemnyy podxod k vyyavleniyu innovatsiy. – 34 s.
6. <https://kun.uz/innovation-rivojlanish-vaziri-bilan-eksklyuziv-suhbat>
7. <https://www.terabayt.uz/post/innovatsiya-tushunchasi-haqida>
8. I.N. Shumpeter. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya. Moskva: Progress, 2010. – 344 s.
9. <https://parliament.gov.uz/news/turizmni-lokomotivga-aylantirish-investitsiya-jozibadorligini-oshirish-istiqbollari-belgilandi>
10. O'sha manba.
11. <https://wttc.org/research/economic-impact> (murojaat qilingan sana: 2025-05-14, soat 22:19)
12. <https://wttc.org/research/economic-impact> (murojaat qilingan sana: 2025-05-14, soat 22:19)
13. <https://wttc.org/research/economic-impact> (murojaat qilingan sana: 2025-05-14, soat 22:19)
14. Abulyan Yu. I. Osobennosti innovatsiy v turizme // Ekonomika. Pravo. Pechat. Vestnik KSEI. – 2013. – № 3. – S. 241–250.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
